

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ОБЛІКУ

КАФЕДРА ФІНАНСІВ ім. С. І. ЮРІЯ

**Методичні рекомендації
для виконання комплексного практичного
індивідуального завдання з дисципліни
«Бюджетна система»**

для студентів денної та заочної форм навчання першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Тернопіль
2022

Методичні рекомендації для виконання комплексного практичного індивідуального завдання з дисципліни «Бюджетна система» для студентів денної та заочної форм навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 30 с.

Укладач:

Лободіна Зоряна Миколаївна – д. е. н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету;

Відповідальна за випуск:

Кириленко Ольга Павлівна, д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету.

Рецензенти:

Кізима Т. О., д. е. н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету;

Скибиляк С. І., директор департаменту фінансів Тернопільської військової державної адміністрації.

Методичні рекомендації для виконання комплексного практичного індивідуального завдання з дисципліни «Бюджетна система» розглянуто і рекомендовано до друку кафедрою фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету (протокол № 1 від 29 серпня 2022 р.).

ЗМІСТ

Вступ	4
Завдання для виконання комплексного практичного індивідуального завдання (I частина)	5
Завдання для виконання комплексного практичного індивідуального завдання (II частина)	6
Методичні поради до проведення аналізу показників виконання бюджету	7
Рекомендовані джерела інформації	10
Додатки	13

ВСТУП

В сучасних умовах необхідним постає вдосконалення практики функціонування бюджетної системи з метою оптимізації складу та структури доходів та видатків бюджетів, економії та підвищення ефективності перерозподілу й використання бюджетних ресурсів. Саме впровадження дієвої бюджетної реформи у вітчизняній практиці забезпечить ефективне та цільове використання коштів бюджетів, підвищення якості надання суспільних благ державними та місцевими органами влади, прозорість та зрозумілість для громадськості прийнятих управлінських рішень щодо питань у сфері бюджету, посилення контролю за рухом бюджетних ресурсів в Україні.

Тому ґрунтовні знання основ дисципліни “Бюджетна система” дадуть змогу студентам оволодіти практичними навиками роботи по спеціальності “Фінанси, банківська справа та страхування”. Особливе значення має виконання комплексних практичних індивідуальних завдань з дисципліни.

Методичні рекомендації для виконання комплексного практичного індивідуального завдання з дисципліни «Бюджетна система» допоможуть студентам опрацювати даний курс, сприятимуть підготовці до практичних занять і виконанню самостійної роботи.

Завдання для виконання комплексного практичного індивідуального завдання

Для набуття умінь самостійного мислення і самоконтролю у студентів особливе значення має виконання комплексного практичного індивідуального завдання (КПЗ) з дисципліни «Бюджетна система», яке виконується самостійно кожним студентом згідно методичних рекомендацій. Воно охоплює основні теми дисципліни та має на меті більш глибоке й повне засвоєння теоретичного матеріалу з бюджетної системи, оволодіння навиками застосування набутих теоретичних знань щодо формування і використання бюджетних ресурсів на практиці та є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з дисципліни.

Завдання для виконання комплексного практичного індивідуального завдання:

І частина

Дослідити дискусійні підходи до визначення перерахованих понять (не менше десяти визначень вітчизняних і зарубіжних економістів), систематизувати їх у формі таблиці та провести власний аналіз наукових підходів:

• бюджет,	• доходи бюджету,
• функції бюджету,	• видатки бюджету,
• бюджетні ресурси,	• бюджетне регулювання,
• бюджетна політика,	• трансферти,
• бюджетний механізм,	• державний борг,
• фіскальне регулювання,	• місцевий борг.
• бюджетний дефіцит,	
• бюджетна система,	
• бюджетний процес,	
• технології бюджетування,	
• бюджетний контроль,	

II частина

Виконання цієї частини КППЗ передбачає розв'язання ситуаційного завдання за такою послідовністю виконання:

1. Вибір територіальної громади для дослідження.

2. Формування інформаційної бази для проведення аналізу соціально-економічного розвитку територіальної громади та її бюджету.

3. Проведення за останні п'ять років аналізу:

– соціально-економічного розвитку обраної студентом територіальної громади, взаємозв'язку його основних цілей і пріоритетів бюджетної політики органу місцевого самоврядування;

– бюджетного процесу на рівні територіальної громади;

– динаміки та структури доходів загального і спеціального фондів місцевого бюджету, виконання плану надходження основних видів доходів бюджетів;

– динаміки та структури видатків загального і спеціального фондів місцевого бюджету за функціональною, програмною та економічною бюджетною класифікацією, виконання плану здійснення основних видів видатків бюджетів;

– динаміки та структури кредитування місцевого бюджету;

– динаміки та структури фінансування місцевого бюджету;

– динаміки та структури місцевого боргу (за наявності).

4. Систематизація та узагальнення результатів аналізу.

5. Підготовка пропозицій щодо вирішення проблем.

Оформлення результатів аналізу соціально-економічного розвитку територіальної громади та її бюджету здійснюється у формі аналітичної записки та презентації основних положень.

Методичні поради до проведення аналізу показників виконання бюджету

У процесі аналізу динаміки розраховують і використовують такі аналітичні показники динаміки: абсолютний приріст; темп росту; темп приросту; абсолютне значення 1% приросту.

Ланцюгові показники динаміки – кожен рівень ряду динаміки порівнюється з попереднім.

Базисні показники динаміки – кожен рівень ряду динаміки порівнюється з одним і тим же рівнем, взятим за базу порівняння.

Абсолютний приріст (Δ_y) обчислюється як різниця між поточним та базисними рівнями і показує, на скільки одиниць підвищився або зменшився рівень порівняно з базисним, за певний період часу.

$$\Delta_y^{\bar{b}} = y_i - y_1 \quad \text{або} \quad \Delta_y^l = y_i - y_{i-1}$$

де Δ_y – абсолютний приріст;

y_i – поточний рівень ряду динаміки;

y_1 – початковий (перший) рівень ряду динаміки;

y_{i-1} – попередній рівень ряду динаміки.

Темп росту (T_P) вираховується як відношення порівнюваного рівня до базисного і показує, в скільки разів (відсотків) порівнюваний рівень більший або менший за базисний.

$$T_P^{\bar{b}} = \frac{y_i}{y_1} \quad T_P^{\bar{b}}(\%) = \frac{y_i}{y_1} \times 100$$

або

$$T_P^l = \frac{y_i}{y_{i-1}} \quad T_P^l(\%) = \frac{y_i}{y_{i-1}} \times 100$$

Між ланцюговими і базисними темпами росту існує певний взаємозв'язок. Добуток кількох послідовних ланцюгових темпів росту дорівнює базисному темпу росту за відповідний період і, навпаки, поділивши наступний

базисний темп росту на попередній, отримаємо відповідний ланцюговий темп росту.

Темп приросту (T_{PP}) вираховується :

$$T_{PP}^{\bar{}} = \frac{y_i}{y_1} - 1 \quad T_{PP}^{\bar{}}(\%) = \frac{y_i}{y_1} \times 100 - 100$$

або

$$T_{PP}^l = \frac{y_i}{y_{i-1}} - 1 \quad T_{PP}^l(\%) = \frac{y_i}{y_{i-1}} \times 100 - 100$$

Абсолютне значення 1% приросту (A) визначається шляхом ділення абсолютного приросту на темп приросту за один і той самий період. Абсолютне значення одного відсотка приросту можна вирахувати легше – діленням початкового рівня на 100.

$$A = \frac{\Delta_y}{T_{PP}(\%)} \quad \text{або} \quad A = \frac{y_{\bar{}}}{100}$$

Для узагальнення динамічних рядів використовують середні показники динаміки:

- Середній абсолютний приріст
- Середній темп росту
- Середній темп приросту

Середній абсолютний приріст ($\bar{\Delta}_y$) визначається як середня арифметична проста з ланцюгових абсолютних приростів за певні періоди і показує на скільки одиниць в середньому змінився рівень порівняно з попереднім.

$$\bar{\Delta}_y = \frac{\sum \Delta_y^l}{n} \quad \text{або} \quad \bar{\Delta}_y = \frac{y_n - y_1}{n - 1}$$

де n – кількість приростів.

Середній темп росту (\bar{T}_P) визначається за формулою середньої геометричної:

$$\bar{T}_P = \sqrt[n]{T_{P_1}^L \cdot T_{P_2}^L \cdot T_{P_3}^L \cdot \dots \cdot T_{P_n}^L}$$

де $T_{P_1}^L \cdot T_{P_2}^L \cdot T_{P_3}^L \cdot \dots \cdot T_{P_n}^L$ – ланцюгові темпи росту;

n – число темпів.

або

$$\bar{T}_P = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}}$$

де y_n – кінцевий рівень ряду динаміки;

y_1 – початковий (перший) рівень ряду динаміки;

n – кількість рівнів динамічного ряду.

Середній темп приросту (\bar{T}_{PP}) визначається як різниця між середнім темпом росту і одиницею (якщо середній темп росту у вигляді коефіцієнта) або 100 (якщо він у відсотках):

$$\bar{T}_{PP} = \bar{T}_P - 1 \quad \text{або} \quad \bar{T}_{PP} = \bar{T}_P(\%) - 100$$

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Бюджетна система України: навчальний посібник в схемах і таблицях / С. В. Качула, Г. Є. Павлова, Л. В. Лисяк, Добровольська О.В., Л. І. Катан. Дніпро: Монолит, 2021. 332 с.
2. Бюджетна система: підручник / за ред. В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко, З. М. Лободіної. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 624 с.
3. Бюджетний кодекс України : Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
4. Дем'янюк А. В. Бюджетне планування та прогнозування: сучасний стан та перспективи здійснення. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 48. 2019. С. 58–62.
5. Казначейська система: підручник / за наук. ред. д. е. н., проф. А. І. Крисоватого, д. е. н., проф. О. П. Кириленко, Т. Я. Слюз. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 364 с.
6. Лободіна З. Бюджетний механізм: концептуальні засади та перспективи модернізації : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 412 с.
7. Лободіна З. М., Булавинець В. М., Данильців Х. Т. Бюджетне фінансування освітніх послуг: сучасні тенденції та перспективи вдосконалення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 12/2. С. 20–29.
8. Лободіна З., Дем'янишин В., Кізима Т., Савчук С. Сучасні тенденції розвитку та наслідки трансформації бюджетної системи України в контексті реформування управління публічними фінансами. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 4. С. 38–56.
9. Лободіна З., Корнацька Р., Нечепоренко В. Міжбюджетні трансферти як фінансовий інструмент зменшення диспропорцій та активізації регіонального розвитку. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 1 (74). С. 76–89.
10. Миськів Г. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навчальний посібник. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.
11. Наказ Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» від 14.01.2011 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11>.
12. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету» від 28.01.2002 р. № 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02#n17>.
13. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних

рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі» від 02.01.2019 р. №1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19>.

14. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні» від 3.03.2020 р. № 94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0094201-20#Text>.
15. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України. Станом на 20 травня 2020 року. / За заг. ред. Мацюка В. Я. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2020. 312 с.
16. Податковий кодекс України : Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
17. Радіонов Ю. Д. Формування видатків бюджету : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 616 с.
18. Хомутенко А. В. Сучасна парадигма управління державними фінансами України: монографія. К.: ФОП Гуляєва В. М. 2019. 384 с.
19. Ярошевич Н. Б., Кондрат І. Ю., Якимів А. І. Бюджетна система : практикум: навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2019. 400 с.
20. Aziz H., Shah N. Participatory budgeting: Models and approaches. Pathways Between Social Science and Computational Social Science. Springer, Cham, 2021. P. 215–236. URL: <https://arxiv.org/pdf/2003.00606.pdf>.
21. Dyvak M., Porplytsya N., Lobodina Z., Honchar L., Ostroverkhov V., Maslyiak Y. Interval Discrete Dynamic Model of Budget Revenues in Conditions of Shadow Economy. *2019 9th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT): Conference Paper (Ceske Budejovice, 5–7 June, 2019)* – Ceske Budejovice, Czech Republic, 2019. P. 1–4.
22. Fedosov V., Krysovaty A., Oparin V., Yukhymenko P. Modern Ukrainian financial science : theoretical paradigm & practical concept of public finance. Oklahoma : DraftDigital Publishing, 2019. 447 p.
23. Gruber J. Public Finance and Public Policy: textbook. 6th edition, Worth Publishers, 2019. 896 p.
24. Kizyma T. O., Lobodina Z. M., Khamyha Yu. Ya. Fraud with financial resources of the

- state: types and effect on the shadow economy. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019. Vol. 2(29). P. 355–363.
25. Lobodina Z. M., Lopushniak H. S., Kizyma T. O., Lyvdar M. V. Inclusive budgeting: theoretical aspects, prerequisites and necessity for its implementation in Ukraine. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020. Vol. 2 (33). P. 463–472.
 26. Malyniak B., Martyniuk O., Kyrylenko O. Corruption and efficiency of public spending in states with various public management types. *Economic Annals-XXI*. 2019. 178(7–8). P. 17–27.
 27. Ostrovska H., Demianyshyn V., Maliuta L., Sherstiuk R., Kuz T., Demkiv I. Conception of an effective budget process and ways of improvement regional budget policy. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*. 2020. 12 (7). P. 1686–1690.
 28. Richard W. Tresch. *Public Finance: A Normative Theory: textbook*. 4th edition, Academic Press, 2022. 568 p.
 29. Robert D. Lee Jr., Ronald W. Johnson, Philip G. Joyce. *Public Budgeting Systems: textbook*. 10th edition, Jones & Bartlett Learning, 2020. 575 p.
 30. Williams D., Calabrese Th., Harju S. *A Theory of Participatory Budgeting Decision Making as a Form of Empowerment*. CUNY: New York, NY, USA, 2018. URL: https://academicworks.cuny.edu/bb_pubs/1166.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
2. Ціна держави – проєкт CASE Україна. URL: <https://cost.ua/>
3. Єдиний веб-портал використання публічних коштів. URL: <https://spending.gov.ua/new/>
4. Бюджети територіальних громад.
URL: https://public.tableau.com/app/profile/ulead/viz/_16360623127390/sheet0

3.																	
Неподаткові надходження																	
1. ... 2. ... 3.																	
Доходи від операцій з капіталом																	
1. ... 2. ... 3.																	
Цільові фонди																	
Офіційні трансферти																	
<i>Разом доходів</i>						100				100					100		

Висновок.

10. Будівництво																	
11. Сільське і лісове господарство, рибне господарство та мисливство																	
12. Транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатика																	
13. Інші послуги, пов'язані з економічною діяльністю																	
14. Охорона навколишнього природного середовища та ядерна безпека																	
15. Запобігання та ліквідація надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха																	
16. Цільові фонди																	
17. Видатки, не віднесені до основних груп																	
18. Трансфerti																	
Разом видатків																	

Висновок.

<i>Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів</i>																
<i>Капітальні трансферти населенню</i>																
Нерозподілені видатки																
Усього видатків																

Висновок.

Повернення кредитів підприємствами, установами, організаціями																	
Всього кредитування																	
Надання пільгового довгострокового кредиту громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла																	
Повернення кредитів, наданих для кредитування громадян на будівництво (реконструкцію) та придбання житла																	
<i>Сальдо</i>																	
Надання державного пільгового кредиту індивідуальним сільським забудовникам																	
Повернення коштів, наданих для кредитування індивідуальних сільських забудовників																	
<i>Сальдо</i>																	

Висновок.

на початок періоду																		
на кінець періоду																		
сальдо																		
Кошти, що передаються із загального фонду бюджету до бюджету розвитку (спеціального фонду)																		
Фінансування за типом боргового зобов'язання																		
Фінансування за активними операціями																		
Повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу / пред'явлення цінних паперів																		
Розміщення бюджетних коштів на депозитах або придбання цінних паперів																		
Фінансування за рахунок зміни залишків коштів бюджетів																		
<i>на початок періоду</i>																		
<i>на кінець періоду</i>																		
<i>сальдо</i>																		
<i>Кошти, що передаються із загального фонду бюджету до бюджету розвитку (спеціального фонду)</i>																		
Фінансування за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку																		

Висновок.